

КОНФУЦІЙ ОСНОВОПОЛОЖНИК ОСВІТЯНСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ

Таран Г. П.,

кандидат філософських наук,

доцент, доцент кафедри філософії,

Київський національний університет будівництва і архітектури

(Київ, Україна),

Хавроненко В. Д.,

кандидат філософських наук,

доцент, доцент кафедри філософії

Київський національний університет будівництва і архітектури

(Київ, Україна)

Анотація: Конфуцій для китайців перш за все вчитель, засновник багатовікової освітнянської традиції як органічної основи свого вчення. Найбільших здобутків Конфуцій і його послідовники досягли якраз в царині освіти - розробляючи методику навчання і виховання, порядок верифікації знань і умінь.

Ключові слова: Конфуцій, Конфуціанська освіта, Давньогрецька освіта.

Abstract: For the Chinese, Confucius is above all a teacher and the founder of a centuries-old educational tradition that serves as the organic foundation of his teachings. Confucius and his followers achieved their greatest successes precisely in the realm of education - developing methods of instruction and character formation, as well as procedures for verifying knowledge and skills.

Keywords: Confucius, Confucian education, Ancient Greek education.

Послідовники Конфуція активно просували його ідеї:

- про необхідність поширення освіти з метою гармонізації соціальних відносин
- про необхідність формування освіти як системи відбору, навчання, виховання та випробування державних службовців.

- про призначення на державні посади виключно здібних і відповідно освічених кадрів незалежно від їхнього соціального походження.

Порівняльний аналіз двох древніх освітніх систем, давньогрецької та конфуціанської, показує як їхню певну схожість так і відмінність. Зупинимось на деяких з них.

Мета навчання та виховання.

Фундаментальною системоформуючою основою освіти є її цілеспрямованість на результат, на реалізацію, так званого, “соціального замовлення”. Для виконання яких соціальних функцій здобувається освіта і які компетенції вона має надати.

Давньогрецька освіта готувала своїх учнів до здобуття статусу вільного громадянина – активного суб’єкта громадського життя, риторів, воїнів, гімнастів, здатного як до безпосередньо усної так писемової комунікації. Людини достатньо освіченої на рівні тогочасної культури, готової до активного громадського життя. В античних полісах ми спостерігаємо спонтанні прояви прямої демократії, виборності посадовців, їх підконтрольності, змінюваності влади та інші ознаки політичного плюралізму. В цей же період в Китаї як політична думка, так і державотворча практика має зовсім іншу направленість. І що є цікавим для нас, так це те, що в стародавньому Китаї філософія займає інше місце і виконує інші, ніж у стародавній Греції, державотворчі функції.

Метою конфуціанської освітньої системи, була гостра необхідність в установленні соціального миру і злагоди в гармонізації соціально-політичних відносин, що вони й намагалися здійснювати через поширення знань. Впливаючи на людську свідомість, вони прагнули формувати систему ціннісних орієнтацій, уявлень про добро і зло, про місце людини в світі і про владу.

Конкретною метою освіти в Китаї була ціленаправлена підготовка учнів з метою здобуття ними статусу чиновника для державної служби.

Досліджуючи життя і діяльність тогочасних конфуціанських вчених, ми мусимо констатувати, що вони здебільше прагнули служити тогочасним можновладцям в якості радників, чиновників і т. д. Служити з необхідністю, виконуючи їхню волю і дбаючи про їхні інтереси, направляючи свої зусилля не на пошук нових більш ефективних форм соціальної організації, а на збереження і укріплення вже існуючої системи влади.

Давньогрецькі ж філософи, як вільні громадяни своїх полісів, прагнули, особливо починаючи з Сократа, до раціонального осмислення свого суспільного життя і, відповідно, до пошуку можливостей його поліпшення.

Конфуцій та його прибічники від початку проповідували культ імператора і влади в цілому, легітимізуючи її існування волею Неба та наділяючи її сакральними, перш за все ритуальними, функціями.

Як імператор, так і державні чиновники окрім адміністративних мали виконувати також і сакральні функції, оскільки в китайській системі влади не було поділу на владу світську та церковну і, відповідно, в системі освіти не було поділу на академічну та духовну освіту.

Предмет навчання

В античній, а пізніше і в західній освіті викладали сім вільних мистецтв — *septem artes liberales*. Ці предмети, згідно з систематикою Арістотеля, були такими: *Trivium* (граматика, риторика, діалектика) і *Quadrivium* (арифметика, геометрія, астрономія, музика).

В конфуціанській освіті вивчали і практикували «шість мистецтв»: ритуали (禮, lǐ), музика (樂, yuè), стрільба з лука (射, shè), керування колісницею (御, yù), читання та письмо (書, shū), рахунок (數, shù).

Конфуцієм та його послідовниками було створено образ ідеальної шляхетної людини (цзянь цзи) як мету і вищу цінність людських прагнень, досконалий ідеал високоморальної, мудрої людини, до якого слід прагнути, постійно вдосконалюючи себе.

Шлях досягнення стану (цзянь цзи) мав здійснюватися через навчання і постійну практику в “шести мистецтвах”. В них виховувались і демонструвались певні морально-вольові та інтелектуальні якості людини, формувалась система соціальних та моральних цінностей.

Значиме місце в освітній системі займало вивчення канонічних текстів.

Конфуціанський канон складався з «Ші цзін» («Книга пісень»), «Шу цзін» («Книга історії»), «І цзін» («Книга змін») а також робіт «Лунь юй» та «Мен цзи». В цих текстах сконцентрована мудрість древніх, самого Конфуція та його послідовників. На відміну від сократівських раціонально-діалектичних пошуків істини конфуціанці шукали істину в мудрості предків. Таке міфологічне по своїй суті ставлення до знання зберігалось в Китаї практично до втрати конфуціанством статусу офіційної ідеології.

Серед “шести мистецтв” особливе місце належить культовим ритуалам, “китайським церемоніям”. Для традиційного китайського суспільства ритуали були надважливим чинником регулювання соціальних відносин: від сімейних ритуалів до надзвичайно затратних і масових імператорських. На основі давніх обрядів розроблялась і відстоювалась концепція офіційного ритуалу (культ Неба, культ Сина Неба) як фундаментальної основи життя суспільства.

Самі ж ритуали, і це важливо розуміти, були засобом формування культу імператора і всієї вертикалі влади. Влада в Китаї традиційно теократична. Імператор особа вищою мірою священна. Його ритуальні обов’язки, як вважають конфуціанці, мають вселенське, сакральне значення. Він має статус Сина Неба, найвищої земної владної інстанції і має здійснювати комунікацію з Небом, передаючи підданам Його волю. Та й саме Небо усвідомлювалось не як субстанція буття, а як вершинна владна інстанція. Чиновники всіх рівнів також виконували як владно-політичні, так і культово-духовні функції.

Ритуали в Китаї це сукупність необхідних традиційних дійств, які мають символічний характер, соціальну значимість і проводяться з метою магічного впливу на реальність. Конфуцій вважав що ритуальні дійства узгоджено входять в глобальний ритм космічного життя. Невиконання ритуалу спрямовує людські дії в безлад і хаос. Конфуціанці шляхом поширення соціально значимих норм, регламенту та ритуалу прагнули надати суспільству необхідної системної впорядкованості.

Ритуали в освіті це навчальні дисципліни які окрім надання знань мали ще виховувати слухняність, стриманість, взаємну повагу, відповідальність та повагу до старших. Знання і виконання всього комплексу офіційних ритуалів було надбанням і привілеями вчених чиновників.

Культові ритуали поряд з мовою та письмом обумовлювали національну самоідентифікацію китаїців.

Класична конфуціанська освіта вінчалася складанням державних іспитів, успішне проходження яких давало можливість отримати статус чиновника, а для подальшого отримання конкретних посад в державній ієрархії необхідно було знову складати відповідні іспити

З часом конфуціанська освіта зробила можливими соціальні ліфти оскільки почали реалізовуватися ідеї Конфуція про призначення на державні посади виключно здібних і відповідним чином підготовлених вчених – конфуціанців незалежно від їхнього соціального походження. Належність до найпрестижнішої і відповідно найзаможнішої страти чиновників почала все більше визначатися успішною реалізацією конфуціанської освітньої програми

Отже, конфуціанська освіта по суті являла собою фундаментальну основу цивілізаційного проєкту який розроблявся і реалізовувався багатьма поколіннями китайських інтелектуалів. Конфуцій та його послідовники впровадили в Китаї дійсний культ освіти і зробили неймовірно поважним статус вченого-конфуціанця. А конфуціанство на більше ніж два тисячоліття отримало чітко виражену етико-політичну направленість та навчально- виховну функцію.

Література

- Конфуцій. Лунь юй (Бесіди та судження) / Переклад з давньокитайської. — Київ : Грані-Т, 2007. — 144 с.
- Арістотель. Політика / Переклад з давньогрецької О. Кислюка. — Київ : Основи, 2000. — 239 с.
- Платон. Держава / Переклад з давньогрецької Д. Коваль. — Київ : Основи, 2000. — 355 с.
- Крижанівський О. П. Історія стародавнього Сходу : Підручник. — Київ : Либідь, 2006. — 592 с. (Розділ про цивілізацію та освіту Стародавнього Китаю).
- Антологія педагогічної думки Східної і Західної Європи / Укладачі: Т. Л. Люта, О. М. Ткаченко. — Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2012. — 384 с. (Містить розділи про сім вільних мистецтв (Trivium та Quadrivium) та систему виховання в полісах).
- Григор'єва С. В. Освітні традиції Сходу та Заходу: порівняльний аналіз // Філософія освіти. — 2018. — № 2 (23). — С. 115–128.
- Левченко О. М. Компаративний аналіз виховних ідеалів в античній та давньокитайській філософській думці // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. — 2021. — Вип. 3 (99). — С. 45–54.